

kot pričo svojega divjaštva; da bi bili tudi močni zid razrušili, bili so preleni. Upamo, da ni daleč čas, ko se iz ruševin vnovič vzdigne krasen hram v slavo Najvišjemu; nadejam se, da se bode kmalu zopet darovala kri neomadeževanega Jagnjeta na kraju, kjer je teklo toliko hrabre krvi slovanske. Čul sem, da se na to resno misli, in da hoče tudi vlada v ta plemeniti namen šteti precejšno vsoto. Dal Bog!

Kako slavje se je obhajalo v tej stavbini leta 1461. novembra meseca!

Papež Pij II. se je neizmerno trudil, da bi spravil na noge križarsko vojsko zoper Turke, ki so ravno takrat tako grozno pretili Evropi. Ker ni nič opravil pri slepih mogoteih v zahodni Evropi, nabiral je sam vojsko, zvezal se z junškim Albancem Škanderbegom in Štefanom Tomaševićem, kraljem bosanskim.

Temu je bil prav posebno naklonjen: sprejel je Bosno pod svoje zaščite ter odredil svoje poslance k slovesnemu kronanju v Jajce. Začetkom novembra je bil v tej cerkvi kronan, dasi je temu nasprotoval ogrski kralj, češ da ima on pravo do bosanske krone. Slovesnost se je godila vpričo vseh velmôž kraljestva bosanskega. Videti je bilo, da bode Bosna res vstala ponosno ter odbila turško silo. Kralj se je ohrabril, delal je istinito kot pravi junak, zval se ponosno: «Kralj Srbijem, Bosni, Primorju, Humski zemlji, Dalmaciji, Hrvatom, Dônjim krajem, zapadnim stranam, Usori, Soli, Podrniju i k tomu» — a žal, bilo je prepozno. Nenravnost, propalost bosanskih velmôž, častihlepnost in izdaja je končala že leta 1463. njegovo kraljevanje in življenje.

(Dalje.)

Spominki z bojišča pri Sisku.

(Nabral dr. Fr. L.)

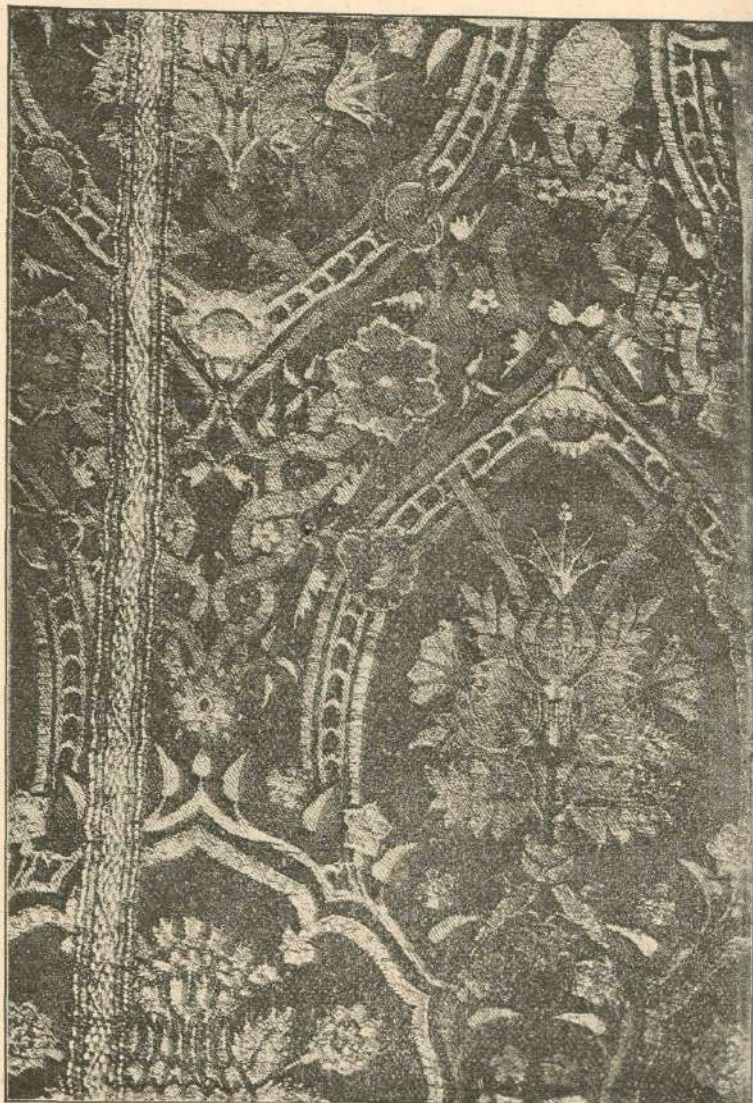
Kdo bi nam zameril, da želimo, kolikor največ moremo, poslaviti tristoletni spomin naše zmage pri Sisku! Naša zgodovina nam kaže mnogo več žalostnih nego veselih slik. Zato treba ono malo število prijetnih in veselih dogodkov tem dalje in natančneje imeti pred očmi, da pozabimo grenkih in nesrečnih dnij naše minulosti. Poleg celotnega spisa, ki smo ga objavili v poslednji številki, podajemo tukaj čitateljem nekaj posameznih stvari, deloma o naših slikah, deloma o spominskih slavnostih.

Poslednja številka našega lista je objavila dve sliki o siškem bojišču. Prva je posneta po sliki v ljubljanskem muzeju, pa ne naravnost, ampak po kamenopisni sliki, ki je v spisu P. pl. Radicza: «Die Schlacht bei Sissek» itd., objavljenem leta 1861. Ta slika je živa in dokaj dobro posneta, zato smo tudi mi hvaležni gosp. pisatelju, da smo jo smeli posneti za svoj list. A ker je vendar kolikor toliko nerazložna, dali smo napraviti za današnji list še jeden posne-

tek, in sicer naravnost po fotografiji muzejske slike. Tako je današnja slika lepša za oko, pa tudi natančnejša, razven nekaterih malenkostij, n. pr. v črkah, napisih. Da jo bode čitatelj prav rabil, naj se obrne ž njo proti južni ali poldnevni strani: Kolpa mu potem teče od večera proti jutru, Sava pa od severa proti jugu. Turška vojna je poleg Siska, kjer se stekata Sava in Kolpa. Lahko se razločijo trije večji oddelki po 6000 môž. Hasan-paša je v sredi. Krščanska vojska je zgrabila sovražnika od spredaj in ob levem krilu. Prav v sredi slike, tam kjer je poleg napisano «Odra», postavljeni so Hrvatje, in sicer pehota z banom na čelu, pa tudi Uskoki in huzarji, kakih 500 po številu, s poveljnikom stotnikom Petrom Erdödiem. Nekoliko niže je že živahen boj: tukaj so kranjski konjiki in strelci s poveljnikom Adamom Ravbarjem silno udarili na Turka in ga potisnili v beg. Dalje so blizu turških čet šleški konjiki s poveljnikom Rödernom in pa strelci. V

sredi pa teh krščanskih trum, nekoliko v ozadju tam, kjer je zapisano «Karlstetische Knecht», vojuje se junak tega slavnega dneva, Andrej Turjaški. On je udaril v odločilnem trenutku na središče turške vojske, na Hasana-pašo samega in ga zapodil v beg. Na desni strani tega oddelka so cesarske čete pod Ruprechtom Eggenbergom. Kaj pomenijo drugi oddelki, to je teže določiti, in rajši ne ugiham, kakor da bi zapisal kaj neresničnega. — Spodaj v desnem kotu se nam kaže prizor, ki pa ni iz boja samega. Andrej Turjaški praznuje svoje zmagošlavje in gre slovesno v mesto Karlovec. Podpis spodaj pa slove: «Sanctus Achatius Andream ab Auersperg in ista furiosa pugna perstitit anno 1593.; to je: Sv. Ahacij je Andreja Turjaškega v onem divjem boju obvaroval.» Hkrati je ta podpis tudi časopis ali kronografikon in ima letnico: 1731. Iz tega bi se dalo sklepati, da je ta slika narajena šele tega leta. Potemtakem bi bilo neresnično, kar piše naš pisatelj na str. 278, da se namreč hrani v ljubljanskem muzeju slika, ki je še iz Valvazorjevih časov in je bila nekdanj v stolni cerkvi. Valvasor je namreč umrl že leta 1693. No, dasi ne morem in nečem trditi absolutno, da je slika ljubljanskega muzeja prav ista, katero je videl Valvazor, vendar je ta misel mnogo verjetnejša, kakor nasprotna. Ni samo na sebi verjetno, da bi bili iz ljubljanske stolnice dali sliko kam drugam, kakor na tak kraj, kjer je bila popolnoma primerna. Tak kraj in prostor pa je bil preje licej. In ko bi

bila ta slika le posnetek prvotne slike, zanesljiva je vsekako, zakaj, kdo bi se bil drznil prvotno sliko predrugačiti! Toda letnica 1731! Ta ne dokazuje, da je slika istega leta. Zakaj gotovo je bila slika nekaterikrat prebarvana ali celó predelana. Preslikali so jo neki pred kakimi 50 leti, preslikali pa tudi preje,

Vzorec s plašča Hasanovega. (Po fotografiji.)

sicer bi bile barve obledele in bi jih bil prah pokončal. Na reki Kolpi se pozna še dobro dvojni napis: Prvotni, raztegnjeni, in pa poznejši skrčeni napis «Colapis». Prav lahko si torej mislimo, da je popravljalec napravil oni podpis z letnico 1731. Vendar pa nisem hotel tega vprašanja dognati

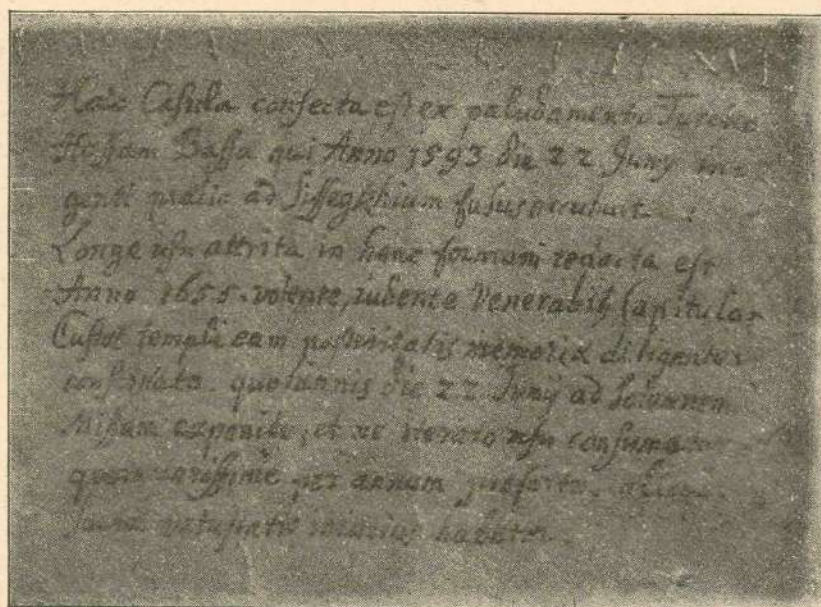
znanstveno, le nekaj mislij sem hotel sprožiti.

Ali je pa ta podoba tudi resnična? Ali nam kaže boj pri Sisku res tako, kakor se je godil? Na to je težko reči kaj tehtnega. Vendar je po mojih mislih ta slika bolj spominska, značilna ali simbolična, kakor istinita. To se vidi že iz podob svetnikov in angeljev, ki so naslikane na vrhnem robu. Gledé na to bi rekel: To je nekaka obljubljená ali votivna slika. Zato si razlagamo, zakaj je bila v ljubljanski stolnici. Dalje mi je pisal gospod Ferdo Hefe, meščanski učitelj v Sisku, ki se peča z zgodovino tega boja in preiskuje tudi dotično pozorišče, da slika ni natančna gledé na kraj. Orteliusova slika je dokaj boljša, najboljša pa da je slika Valvazorjeva (v 15. knj.). Tako n. pr. je Odra narisana neresnično, ker se ne izteka tako blizu v Kolpo, kakor je narisana.

Ozirajoč se na sliko Orteliusovo (na str. 281 «Dom in Šv.» t. I.) opisuje nam v posebnem pismu gosp. F. Hefe siško bojišče tako-le: «Stari grad na oglu Save in Kolpe spada pod Stari Sisek. (Novi Sisek je onstran Kolpe; od l. 1872. sta oba samo jedno mesto. Poprej se je Novi Sisek imenoval Vojni Sisek in je imel posebno občinsko oblastvo.) — Stari grad stoji danes jeden kilometer pod mestom Siskom. Sava se je od njega oddaljila za 200 korakov, a Kolpa je pritisnila do njega tako, da stoji stolp tik vode. Še pred 24 leti sem čital knjige pod hrastom, ki je raste med gradom in reko; pazil sem tukaj, ali se bode ujela kaka ribica na vabo. Više gori za starim gradom je bila tiha voda, na bregu so bile zidine starega gradu. Ta breg pa se

je polagoma urušil in zidine so sedaj tik ob Kolpi.

Okoli gradu nisem nikdar opazil jarka, tudi se ne pozna, da bi kdaj bil, in niti Valvazor ga nima. Ob Savi je visok breg, zato ne stopi voda nikdar okoli gradu. Nad gradom čez polje vidite v Orteliusovi sliki mal potok. Tu je pač sled in ostanek one vode, katera je bila nekda okoli mesta. Tam namreč, kjer je na sliki vojska, bilo je nekda močvirno. Danes pa je todi lepo suho polje, kjer raste najlepša trava in turščica, todi gre tudi železnica iz Siska v Sunjo in naprej. Zato je 250 korakov od gradu čez Kolpo navzgor železniški most. Od tega mostu kakih 300 korakov je danes prva hiša mesta Siska. Od te hiše za 300 korakov je sprehajališče, ob katerem je župnijska cerkev. Blizu nje vodi čez Kolpo lesen most v Novi Sisek. Most je za hojo in vožnjo. Kakih 500 korakov naprej ob Kolpi je pač ono mesto, kjer je stal turški most (Hasanov), od tu-le še 600 korakov se pa izteka Odra v Kolpo. Vsa ta zemlja je na levi strani Kolpe ravna, na desnem bregu pa se staremu gradu nasproti svet dviga in tukaj je dandanes kapela sv. Marije na Capragu. Ta breg je v različnih oblikah nasajen s trto, dalje se razprostira po njem tudi Novi Sisek.

Napis na pergamentu na plašču Hasanovem. (Po fotografiji.)

Nasproti župnijske cerkve pa preneha brežina in se zniža v dolino Pogorelac. Po tej dolini je prišla Hasanova vojska do mosta, čez most pa na polje, kjer je dandanes skladišče južne železnice. Ta kraj do tje, kjer se izteka Odra v Kolpo, imenujemo dandanes Ščulec ali Štulec. Čegava vojska je tukaj stala, ne more se natanko reči, a gotovo so si izbrali Slovenci in Hrvati najboljša stališča proti sovražniku. — Cerkev sv. Ahacija je bila v selu Gredi, od Odre 1 $\frac{1}{4}$ ure daleč. Danes se od te kapele ne vidi nič več. V Valvazorjevi sliki (tudi na naši današnji) so označene nekatere trdnjave, kakor Drenčina, Brest in dr., a o teh ni dandanes nič ostankov.»

Tako smo nekoliko opisali bojišče, na katerem je Bog dal našemu orožju tako slavno zmago.

Druga slika, katero smo podali zadnjič svojim čitateljem, izvira iz dela: *Chronologia oder Historische beschreibung aller Kriegsempörungen und belägerungen der Stätt und Festungen, auch Scharmützeln und Schlachten so in Ober und Under Ungern auch Siebenbürgen mit dem Türcken von Anno 1395. biss auff gegenwertige Zeitt gedenckwürdig geschehen. Nürnberg. Gedr. bei Valentin Fuhrmann, 1602.* Pisatelj mu je Ortelius Hieronymus, Augustanus. Pod našo sliko je nemški podpis: *Contrafactur der Schlacht und Siegs, so die Christen von Sysegk in Chrabaten, wider die Turken erhalten. Anno 1593. den 22. Juny.*

Iz onega slovečega boja se je ohranil tudi lep spomin, ali bolje ostanek: Hasanov bojni plašč. Da so Kranjci največ storili za zmago, kaže med drugim to, da so zmagovalci darovali plašč — ali takoj po zmagi ali pozneje, ne vem — ljubljanski stolnici. Ker je ta ostanek res znamenit, podajemo danes štiri natančne fotografske (urednikove) posnetke: 1. Sprednja plat plašča s štolo in maniplom; 2. zadnja plat; 3. vzorec blaga; 4. napis na pergamenu, ki je prišit na drugo stran prve plati plaščeve. — Dolgost zadnje (hrbtne) plati 1 m 5 cm; najširše mesto meri 74 cm. Blago je vse iz močne svile; glavna barva je temno

rdeča, nekoliko cikajoča v vijoličasto. Barva je še tako živa, kakor bi bil plašč nov. Tkanina je prevezena z zlatom, s katerim so izražene glavne poteze; drugo vezenje je v svetlovišnjevi in rmeno-zeleni barvi. V obče so barve izbrane jako vkusno. Plašč je res lep, bogat. Zadnja plat je po sredi sešita, sprednja pa ima ob straneh prišivke. Podlaga je iz močnega, višnjevo zelenega platna. — Od kodi izvira to blago? Ko sem ogledoval plašč, vrivala se mi je misel, da je zapadno in ni jutrovsko delo. Nič čudno bi ne bilo, ko bi bil imel Hasan plašč iz zapadnega (nizozemskega, flandrijskega) blaga, saj je bila vedno kupčija med zapadom in vshodom. Vendar je prav lahko (morebiti še lažje) verjeti, da je blago narejeno na jutrovske. Kdor gleda blago v jutrovske bazarje (v Kajiri, Damasku, Carigradu), vidi še lepše in bogatejše stvari. Oni napis na pergamentnem listu je iz l. 1655. in se glasi v slovenskem jeziku: «Ta mašni plašč je narejen iz turškega vojaškega plašča Hasana-paše, ki je leta 1593. dné 22. junija v veliki bitki pri Sisku pobit umrl. Po dolgi rabi obdrnjen je bil prenarejen v to obliko leta 1655. po volji in povelju častitega kapitla. Varih svetišča naj ga spominu potomcev skrbno hrani, vsako leto dné 22. junija za slovesno mašo izpostavi, in, da se ne pokonča zaradi pogostne rabe, naj ga med letom le redkokdaj prinese na dan, sicer naj vé, da dela krivico sveti starodavnosti.»

Za dokaz, da se je zmaga pri Sisku pisateljem v vseh časih zdela jako imenitna, bodi nam knjižica, ki je izšla prav pred kratkim: *„Pokus bibliografije povjesti pobjede kod Siska 22. lipnja 1593. i obsada tvrđje sisačke po Hasan Paši Bosanskom u god. 1591 i 1592. Prigodom 300 godišnjice sisačke pobjede sastavio i izdao Mirko Breyer, Križevčanin. V Križevcih. Brzotiskom Gustava Neuberga. 8°. Str. 27.* Knjižica je tiskana samo v 75 iztiskih in ni na prodaj. Za naslovno stranjo posvečuje pisatelj knjižico: «Bratinstvu, slozi i jedinstvu svih Hrvata i Slovenaca, posvečuje svoj spomenik zajedničke slave izdavalatelj.»

V uvodu pravi: «V svih skoro jezicah Europe opisane su obsade i slavna pobjeda sisačka, bilo u posebnih suvremenih relacijah, bilo u obćih delih o kršćansko-turskih ratovanjih.» In v tej knjižici navaja pisatelj sto spisov in poročil o zmagi pri Sisku, katera je

iskal po vseh večjih knjižnicah evropskih. To je res lepa «spomen-knjiga» in slavna za gosp. pisatelja. Le škoda, da je dal napraviti tako malo odtiskov. Upamo, da bode možno pisatelju to število še pomnožiti in da pride druga izdaja tega dela tudi na književni trg. (Konec.)

Slovstvo.

SLOVENSKO SLOVSTVO.

Pomladni Glasi posvečeni slovenski mladini. III. Uredil Alojzij Stroj. V Ljubljani. Založili sotrudniki. Tiskala Katol. Tiskarna. 1893. 12°. Str. 110. Cena 20 kr. — Kakor se veselimo v pomladi mile toplote jasnega neba, pisanih cvetic, pličjega petja in ljubkih glasov radujoče se mladine, tako nas je navdajalo res nekako pomladansko veselo čustvo, ko smo čitali in poslušali te «Pomladne glasove». V vseh spisih in pesmih veje krepak mladostni duh, jasno mišljenje, kaže se čila moč, prav kakor je treba za živahno mladino. Še celó tam, kjer poseže smrt po najlepše pomladno cvetje, vsuje se takoj drugo cvetje — rekel bi, z nebes — na pomladni grob, in upanje v večno nebeško pomlad obriše nam solzo z očíj. Letošnjemu letu primeren in prijetno pisan je sestavek «Sveti oče Leon XIII.», tri povesti nam ugajajo, ker so različne, pa vse blažilnega duha; igra «Gospod iz Trsta» nam je všeč zaradi umne sestave, pesmi pa zaradi navdušenja za mladino in njeno blaginjo. Kdo bi zameril mladim pisateljem, da se v tehniki nekoliko pogreša ona dovršenost, katero si pridobi pisatelj šele z mnogoletnim delom! Upamo pa, da bodo glasovi teh pisateljev še milejši in veljavnejši, ko bodo v njih poznejši dóbi poletni in tudi jesenski, to je res moški in krepki. Knjiga ima na čelu sliko Leona XIII. iz 2. štev. našega lista.

Ljubezen do mamice. Povest za mladino. Spisal Josip Matejev. V Ljubljani. Izdala in založila «Družba sv. Cirila in Metoda.» 1893. 8°. Str. 74. Cena vez. zv. 25 kr., 100 izvodov 20 gld. — Prav koristno je čitati ti dve knjižici drugo poleg druge. Obe sta za mladino; obe knjigi preveva vrlo verski, katoliški duh, obe sta polni mladostnega navdušenja za vzore: a «Ljubezen do mamice» je pisal pisatelj, ki dobro umeva umetelno tehniko, ki ima torej tudi več moči, da gane in vname čitateljevo srce. Ne bojimo se nič reči, da je ta knjižica izmed najboljših, kar jih je izdala «družba svetega Cirila in Metoda»; gledé na njeno primerenost, zanimivost in tudi na uspeh se pač ne dá nobena prejšnja meriti s to. Da, take knjige naj izdaje družba, in taki pisatelji naj se lotijo dela! — Peter, sin uboge vdove pride z Bele Kranjske na ljubljansko učiteljsko pripravnico, da bi mogel kdaj kot učitelj skrbeti za svojo ubogo, a tako mlo mamico. Z velikimi težavami, med

srečo in nesrečo dospe do namena. A zdravje svoje je v šolah žrtvoval ljubezni do prijatelja in pri njem se nalezel bolezní, ki mu je pretrgala nit življenja po dvomesečnem službovanju. Marsikdo poreče — mislim — z menoj, da ga je ganila povest v srce. Kot nedostatek pa omenjam, da čitatelja nekoliko moti ono mešanje istine in poezije, ki se tu in tam kaže. Če n. pr. na nekem mestu posebej zatrjuje, da je pripovedovalec sam čital tisto pismo, misli si takoj čitatelj: «A, drugih pa ni čital, torej jih tudi natanko ne vé; morebiti si jih je le izmislil!» — Pripravnikom učiteljskim, pa tudi v obče slovenskim dijakom, je družba sv. Cirila in Metoda pred oči postavila vzor, ki je časten za učiteljstvo, mičen za mladino, dragocen za vsakega bralca. Dr. Fr. L.

ČEŠKO SLOVSTVO.

Znamenitega dela **Zemská jubilejní výstava v Pražě 1891** je izšel že 24. sešitek. (Knihotiskárna F. Šimáček, nakladatel v Pražě. Sešitek v vel. četvorki po tri póle stane 36 kr.) V poslednjih petih zvezkih (20—24) opisuje naše delo obdelovanje surovin na Češkem, n. pr. (kave, kleja, lesa) opisujejo se predmeti iz sodarstva, mlinarstva, kožuhovine, jerha, ščetarstva, tkalstva, papirnega in kamenarskega obrta, zlasti pa steklarstva in rudarstva; opisujejo se kemijski izdelki (lekarski), kovinski (zvonarski, stavbarski, rezbarski itd., galanterijski, lepenkarski), dalje se nam kaže jermenarstvo, godbeno orodje, vodne stavbe in podobna tehnika. Mnoge in lepe slike krasé to delo, ki je sijajna priča češkega uma in dlana.

RUSKO SLOVSTVO.

Gospa E. Lihačeva je izdala knjigo **Materijali dlja istoriji ženskago obrazovanija v Russi (1796—1828)**. Ker je pisateljica te knjige ženska, mislimo si lahko, da se semtertje preveč navdušuje za novodobno žensko izobraženost. Vendar obsega delo marsikaj zanimivega. Pedagog in zgodovinar bodeta našla v tej knjigi mnogo dobrega zrna. Kaže nam, kakšna je bila izobraženost ruskega ženstva od Petra Velikega sém. Seveda se pisateljica bavi le z izobraženostjo dvorjank in plemenitašk prejšnjega časa, ker tedaj še ni bilo občnega izobraževanja. Zanimivo je pa tudi, kar pisateljica pové o ruskem časnikarstvu in njegovi naklonjenosti do ženskega obrazovanja.

Spominki z bojišča pri Sisku.

(Nabral dr. Fr. L.)

(Konec.)

Skoro vsi slovenski in hrvaški listi so se v lepih spisih spominjali slavne zmage pri Sisku. Da je naš list bil drugim listom v nekak vzgled, tega ni treba praviti našim čitateljem. Naši dve sliki sta prišli tudi v hrvaške liste, znamenje, da smo ji dobro pogodili. V slovenskem jeziku je izšla tudi spominska knjižica: **Zmaga pri Sisku dné 22. junija 1593.** V spomin na tristoletnico mladini in odraslim spisal A. Koblar. Z dodanimi prazniku primernimi pesnimi. V Ljubljani 1893. Založil in tiskal Rudolf Milic. Vel. 8°. Str. 15. (Z dvema slikama iz našega lista.) Gospod A. Koblar je opisal kratko v «Učiteljskem Tovarišu» turške boje, natančneje pa bitko pri Sisku. Ta pregledni spis so ponatisnili posebej, dodali mu nekaj pesmij, zlasti narodnih o turških bojih, in tako priredili prav dober književni spomenik vesele tristoletnice.

Še bolj pa je (poleg zadnjič omenjene knjige) hrvaška književnost poslavila tristoletnico s tem-le delom: **Tristogodišnjica u spomen boja sisačkoga god. 1593.** Uredio Ferdo Hefe. U Sisku. Tiskom S. Jünkera. 1893. 8°. Str. 70. Te knjižice je natisnjenih le tisoč izvodov, ki pa niso na prodaj. Izdal ali bolje povzročil jo je v mestu Sisku odbor za praznovanje tristoletnice. Delo je izročil odbor svojemu tajniku, nam že znanemu Ferdu Hefe-u, učitelju višje ljudske šole. Opisovanje se suče ob trdnjavi Sisku, o napadih in bojih turških, v katerih je bil Sisek v vednih nevarnostih; posebej slika pisatelj napad turški leta 1593., v katerem je izgubil vojsko in življenje Hasan-paša Predojević. Gospod Hefe se je bavil temeljito s predmetom in tako podal jako natančno sliko znamenitega boja v letu 1593. Da se ozira med viri zlasti na Valvazorja, treba nam je le omeniti. Knjižica ima tri slike, med njimi tudi našo sliko s str. 201. Tudi zastran tega dela obžalujemo, da ni na prodaj za širše občinstvo.

Omenjajočim časopisne spomenike bitve pri Sisku treba, da se ozremo na dva pojava še posebej. V 6. številki znanstvenega časopisa «Argo» je objavil gospod A. Müllner spis: «Das in Kupfer getriebene Bild der Schlacht bei Sissek im Laibacher Museum». Ta spis se obrača na dve strani: na jedni dokazuje, da ta slika nikakor ni ista, katero je videl Valvasor, in ki je bila nekdanj v stolni cerkvi; na drugi pa poskuša pokazati, od kodi bi bila muzejska slika. Druga stran tega spisa nas ne zanima toliko, ker se opira na manj trdno podlago, toda prva stran — bodi čast in pot resnici — je trdna. Gospod Müllner se ne ozira samo na podpis muzejske slike, ki nam kaže letnico (izdelane slike) 1731, ampak zlasti še na Thalnitscherjevo opisovanje prejšnje stolne cerkve ljubljanske iz leta 1701., v katerem piše naravnost in odločno, da je slika v stolnici bila slikana s čopičem lepo in umetno, imela pa tudi napis nad in pod sliko in sicer devetnajst vrst slavnice na zmago pri Sisku. Tega pa nima muzejska slika, torej ni bila ista, katera je bila v stolnici. Potemtakem radi popravljamo to, kar je bilo v štev. 6. in 7. našega lista o izvoru te slike, in priznavamo gospodu Müllnerju zaslugo, da je opozoril pisatelje na to stvar, katero so že od nekdanj (prim. Dimitz, Geschichte Krains, III., str. 248) navajali in ponavljali drug za drugim. Ker je na Križu, gradu pri Kamniku, velika slika iz istega leta, bilo je pač v onem času nekako splošno zanimanje za ono slavno bitev.

V «Izvestjih muzejskega društva za Kranjsko» je gosp. A. Koblar priobčil: «Boji na Krajinah in zmaga pri Sisku pred tristo leti» in sicer 'po virih kranjskega deželnega arhiva'. Tako je gospod pisatelj v proslavo siške zmage podal in bode še napisal marsikako zanimivo in doslej neznano stvar. — V isti številki je natisnjeno latinsko pismo škofa Tavčarja z dné 4. julija l. 1593.,

pisano kardinalu Cinthio v Rim; v pismu omenja, da je bilo v preteklih dneh z božjo pomočjo pobitih mnogo tisoč Turkov. Natisnjen je tudi pod istim naslovom odlomek dnevnika Hrenovega, škofa ljubljanskega, ki je osem let po siški zmagi potoval po onih krajih, videl Hasanov grob in bil v Sisku in v Petrinji. — Tako je obudila 300 letnica marsikak pozabljen spomenik in razjasnila zgodovinsko resnico.

Vesetje je navdajalo pred tristo leti skoro vso Evropo, ko se je raznesla novica o slavni zmagi. Zato je pač primerno, da se je veselje vzbujalo tudi letos ob 300 letnem spominu. V Ljubljani, tu pa tam na Kranjskem in v Sisku se je priredila slavnost ob tej priliki. Tu se spominjamo samo ljubljanske šolske in ljudske slavnosti dne 22. rožnika, pa praznovanja v Sisku dne 25. istega meseca.

Ljubljansko slavnost¹⁾ je sprožil že lani gosp. učitelj I. Belè v okrajni učiteljski konferenciji dne 30. junija. Letos meseca majnika je izdal slavnostni odbor poziv na Ljubljančane, naj pripomorejo z darovi, da se priredi šolska slavnost, dečkom pa javna veselica. Res se je nabralo toliko prispevkov in vzbudilo se je toliko zanimanja, da je bila dne 22. rožnika prav sijajna slavnost, lahko rečemo, ljubljanska ljudska veselica, zakaj z dečki se je udeleževala slovesnosti več ali manj vsa Ljubljana.

Zjutraj ob 8. uri so imele ljudske šole zahvalno mašo v stolni cerkvi. Tiste šole, ki so se udeleževale slovesnosti posebej, imele so zastave. Prav po vojaško pa so korakale šolske čete z zastavami, bobni in trobentami ob desetih dopoldne v tukajšnjo glasbeno dvorano, kjer se je imela praznovati šolska slavnost s petjem in deklamovanjem. Vspored ni bil obširen, a vseskozi prikladen za ta namen. Pri petju je igrala krepka vojaška godba in povzdigovala mile glasove mnogoštevilnih dečkov. Tudi dve slovenski deklamaciji sta nam ugajali prav dobro. Bile so namreč poleg slovenskih točk tudi nemške.

¹⁾ Natančen popis te slavnosti je v poročilu tukajšnje I. mestne deške ljudske šole. Sestavil ga je gosp. I. Belè, pónatisnjen je pa tudi v drugih poročilih mestnih šol.

Popoldne se je osnovala prav izvirna šolska veselica. «Še predno je bila ura dve popoldne» — tako slóve poročilo gosp. Belèta — «začele so se kazati okoli šolskih poslopij nenavadne prikazni: otroci v najraznovrstnejši vojaški opravi. Z glasnim smehom so se pozdravljali in občudovali ti čudni junaki, in tem glasnejši je bil vrišč, čim bolj nenavadna in nemogoča je bila suknja, čaka ali sablja, katero je imel novo-došli rekrut.

Ob $\frac{1}{2}$ 3 so se začele urejati trume učencev po razredih pri svojih šolah in so od tam odrinile ob $\frac{3}{4}$ 3 proti zbirališču. Nad mesarskim mostom sta se sešli mestna nemška in I. slov. mestna deška ljudska šola ter odkorakali po sv. Petra cesti proti Marijinemu trgu, kamor je ravno prav dospela II. mestna deška ljudska šola. Izpred mestne hiše se je zdaj začel pravi sprevod. V lepih vrstah po štirje in štirje so po taktu trobentačev, piskačev, orgljavcev in odličnih bobnarjev korakale pisane trume po glavnem trgu, čez Turjaški trg, okoli zvezde, po Šelenburgovi ulici in po Dunajski cesti proti Koslerju. Take armade še ni nikdar videla Ljubljana. Pred vsako šolo naprej je vihrala nova abecedarska zastava; med njimi je bila posebno izvrstno pogojena ona, katero je podarila g. kr. strokovna šola I. mestni deški ljudski šoli in na kateri je bral vsakdo, ki je znal, v podobah znano puščico: «A, b, c, krave so večje kot ovce; krave bezljajo, ovce pa ne znajo.» Za zastavo pa so stopali v polni zavesti svoje imenitnosti resno in ponosno junaki tega dne, ta v popolnem novi častniški obleki, britko sabljo v roki, drugi s priprosto papirnato kapo in lesenim mečem, kakor so mu ja oče v naglici naredili; pešci in konjiki, Turki in kristijani, s puškami, sabljami, samostreli in loki, s čakami in klobuki vseh armad, kar jih je ali jih nikdar ne bo. Potem je zopet prišel cel razred enako pokrit s pisanimi turbani, ki je na znamenje svojega učitelja urezal na enake piščalčice nezaslišano turško muziko. Pred tretjim razredom je prišla pri vsaki šoli nova zastava, s cesarskim, deželnim in mestnim grbom. Nazadnje prijaha na

konji, katerega je gonil na treh kolesih, Andrej Turjaški sam, v oklepu in čeladi, ogrnjen s tigrovo kožo karlovških oklepnikov. Pred njim so nesli veliki poveljniški meč; za njim pa so gnali njegovi hrabri junaki ujetega pesoglavca. Vse ulice so bile polne gledalcev, posebno Šelenburgova ulica, Dunajska in Marije Terezije cesta so bile kar natlačene. Neizmeren smeh je spremljal dolgo, dolgo (bilo je nad 1300 dečkov) pritlikavo vojsko, ki je modro in neutrujeno korakala po glasu vojaških in nevojaških godal.

Proti 4. uri je došel sprevod, katerega je uže od daleč pozdravljal grom šišenskih topičev, ki so potem veselo pokali do večera, na veseljšče, ki je bilo ob tem času uže natlačeno polno. V najlepšem redu so se posamezni razredi na levo in na pravo cepili proti igriščem, kjer so se pridružili tudi gojenci Marijanišča, in kmalu so se začele raznovrstne igre: streljanje z žogami na glave, streljanje v tarče s puškami in samokresi, pobijanje loncev, skakanje v višavo in daljavo, skakanje čez kozla in plezanje. Gospodičine so delile odlikovancem trakove in majhna darila. Pravega igranja seveda ni bilo, ker je bila prevelika gnječa (nabralo se je čez 10.000 ljudi). Najhujši pritisk je bil okoli vojaške godbe, ki je sredi igrišča neumorno svirala. Ko se je dalo z rogovi znamenje za zbiranje, napotil se je razred za razredom proti trem šotorom, kjer so gospe in gospodičine pod zvedenim poveljništvom gospe Murnikove na papirnatih platnikih pripravile vsakemu učencu posebe njegov vabljeni delež. (Okoli šotorov in na igriščih je skrbel za red oddelek ljubljanske požarne brambe pod vodstvom gosp. Alb. Ahčina.) Ko je dobil vsak svoje, posedli in plegli so učenci po trati ter se mastili z mesom, mrzlo pečenko, štruklji in kruhom in to potem pod očetovsko skrbnostjo svojih učiteljev zamakali s pivom in vinom.

Ko so se pokrepčali, odšli so zopet na igre. Nekateri razredi so si ogledali slavnostni šotor, nad katerim je vihrala zastava, posneta po krščanski zastavi izza turških bojev, ki se nahaja v ljub-

ljanskem muzeju. Znotraj je bil šotor okrašen s turškimi glavami, z viteškim in turškim orožjem; po stenah pa so visele podoba Andreja Turjaškega, dve podobi bitve pri Sisku, ilustracije k narodnima pesmima o «Ravbarji» in «Lambergarji in Pegamu» in dve zanimivi oljnati sliki: Mea Kulpa — Mea culpa! Drugi so šli z močnimi samostreli streljat deset metrov visoko pribite orle, ali lučat v velikanski leseni glavi. Največ pa se jih je napotilo proti cirkuzu, kjer so se na prostem kazali Indijanci in divji zamurci, učeni osel in krotki lev in druge enake burke na veliko veselje tistim tisočem gledalcev, ki so sploh kaj videli.

Solnce se je pomikalo proti zatonu, in treba je bilo misliti na odhod. Še enkrat so se razredje podali k zapeljivim trem šotorom, kjer je dobil vsak deček nekaj sladčic in malo pijače, potem so vsak svojo zapeli ter se s tužnim srcem pa glasnimi živio-klici poslovili od veseljšča in se v največjem redu podali v mesto nazaj. Zadnji razredi so bili še tako srečni, da so videli umetalni ogenj in rakete, ki so švigale proti nebu.»

Navêdli smo poročilo po besedi, da bodo čitatelji tem lože umevali nekatere naše slike, povzete iz te slovesnosti, v današnji in prihodnih številkah. Videli smo ta dan res srčno in pravo veselje pri učencih in neštevilnih gledalcih. Lepo vreme je jako ugajalo razvoju slavnosti. Sme se častno zabeležiti v spomenici ljubljanskega mesta.

Od tistega časa prepeva po Ljubljani mladina neprenehoma Försterjeve slavnostne koračnice, katere je izdal prav za to slovesno priliko.

O slovesnem praznovanju v mestu Sisku, rekel bi, na bojišču samem, podajemo čitateljem izvirno poročilo, katero nam je poslal vrli naš znanec gospod Ferdo Hefe.

«Da v Sisku proslavimo veleznameniti dan 22. rožnika leta 1893., sililo nas je hvaležno čustvo proti dedom-junakom, silili so nas njihovi grobovi, s katerih se je njih prah in pepel razsul po Sisku in njegovi okolici. Vsaka stopinja po tem bojnem polju je znamenita,

ker je gruda na njem napojena s plemenito krvjo naših dedov. Svetovna zgodovina, zgodovina Turkov in zgodovina Hrvatov šteje med najvažnejše dogodke slavni boj pri Sisku dné 22. rožnika leta 1593. Takrat so se bili naši dedovi „za krst častni i slobodu zlatnu“. Kdo pa je pokazal tu največjo hrabrost, ako ne oni junaki, ki so tu branili svoje otroke, svoje domove, svoje poljane, kakor se levinja bori za svoje mladiče! Hrvati s svojimi vedno milimi sosedi in sobrati-Slovenci so tu dovršili čudo junaštva, katerega se je vzradovala malone cela Evropa, malone vsi krščanski vladarji. Zaupajoč v božjo pomoč, ki se je tu jasno pokazala, udarili so hrvaški in slovenski vojskovodje s svojo četo na osemkrat večjo turško vojsko, a jo tudi srečno potolkli; sovražnike, katerih trupla niso zakrile siške poljane, odnesli so valovi hladne Kolpe.

Z jednako hvaležnostjo smo se spominjali hrabrosti naših in slovenskih dedov, ko smo začeli dné 24. rožnika obojim na čast tristoletno svečanost. Ogromna množica naroda vseh stanov in mnogo ptujih zastopnikov se je bilo sešlo, ko smo na večer istega dné stopali v nepregledni vrsti skozi razsvetljeno mesto mimo okrašenih hiš. Sprevod je vodil mestni starina in načelnik Fr. Lovrić in slavnostni odbor, za katerim je stopala neštevilna vrsta raznih društev z lučicami. Godba gasilcev je igrala junaške narodne pesmi, pevski društvi »Danica« in »Sloga« sta pevali davorije, a da je prikipelo veselje do vrhunca, pokali so topovi, svetil je bengalski in grški ogenj. Streli, kresovi in ognjemeti so tako očarali staro in mlado, da so klicali neprenehoma: „Slava junakom na siškem polju! Slava dedom Hrvatov in Slovencev!“

Dné 25. rožnika ob 5. uri zjutraj je bilo že vse na nogah, ker množica ljudstva, zvonjenje in streli topov so se glasili že na vse zgodaj tega krasnega jutra. Ob sedmi uri je nastopila prostovoljna požarna bramba s svojo glavno vežbo; s tem se je ta dan še bolj poslavil, ker društvo je praznovalo pri tej priliki petindvajsetletnico svojega obstanka. Ob deseti uri so se zbrala

pred mestno hišo društva in dolge vrste seljakov in njih mladine. Poslanec prečastitega zagrebškega kapitlja, kanonik Fr. Budicki, je pristopil kot zastopnik svečeništva med svečanostni odbor in mestno zastopstvo; za njim pa je stopalo deset množ z narodnimi trobojnicami preko prsij in ramen. Ti so potomci onih junakov, ki so si na bojnem polju proti Turkom zaslužili plemstvo, kakor to še dandanes doka zujejo njih diplome. Mesto je te može počastilo z banketom na svoje stroške.

Z godbo in zastavami je šla množica v vrsti v župnijsko cerkev, kjer je govoril J. Kranjac, župnik iz Farkašića, primerno propoved.

Pri banketu, pri izletu na Stari grad in na živahnem koncertu se je nazdravljalo na slavo hrvaških in slovenskih junakov.

Spominski spis, katerega sem poslal slav. uredništvu jeden izvod, okrašen je po dobroti urednika »Dom in Sveta« s prizorom bitke. Vendar niti slika iz Valvazorja, niti Orteliusova ni posneta popolnoma po istini, ampak umetnik ji je naslikal bolj iz lastne domišljije po kakem popisu.

Mir pepelu hrvaških in slovenskih junakov na siškem polju, a večna čast jim med nami! — Odbor za svečanost je dokončal nalogo. Sestavil pa se je drug odbor z namenom, da postavi spomenik junakom leta 1593. V odboru so gg.: S. Alexander, trgovec; V. Egersdorfer, odvetnik; Ferdo Hefe, učitelj; N. Šipuš, veletržec; Fr. Steidle, mestni svetnik. V dveh letih želimo nabrati toliko, da postavimo v Sisku dostojen spomenik padlim junakom. Slovenski darežljivi narod bode izvestno položil darove na skupni domovinski žrtvenik, odbor pa bode skrbel za to, da bodo Hrvatje in Slovenci imeli na dan odkritja v Sisku jednako čast in jednako veselje. Priporočite ob priliki v »Dom in Svet«-u, naj se sestavi v ta namen odbor, ki bi nabiral doneskov, in jih nam pošiljal. Več knjig (spominskih) pošlje mestni svetnik Steidle ljubljanskemu magistratu. Srčno Vas pozdravlja F. Hefe. V Sisku, 5. julija 1893.»

Zares bi bil tak spomenik najlepši sad našega praznovanja tristoletnice. Jako želimo in prosimo vnete rodoljube, ka-

teri so spretni za težavno nabiranje pomočkov, da bi se združili v majhen odbor za spomenik junakom siškim.

Mlada junaška četa. (Prizor iz ljubljanske šolske veselice z dné 22. rožnika t. l. Po hipni fotografiji urednikov.)

Sicer je pa pripravljeno tudi uredništvo našega lista sprejemati darove, nazna-
njati jih na platnicah in pošiljati hrva-
škemu odboru v Sisek. — Konec »Spo-

minkov z bojišča pri Sisku» izražamo ve-
selo nado, da bomo za nekaj let v be-
sedi in sliki poročali o istinitem in lepem
»spomeniku na bojišču pri Sisku«.

